

ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК ЦІЛІСНОЇ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ (на прикладі спеціального дошкільного навчального закладу для дітей з порушеннями мовлення № 110 м. Києва)

***Анотація.** У статті досліджені організаційно-педагогічні складові цілісної системи діяльності дошкільного навчального закладу, проаналізована система діяльності спеціального дошкільного навчального закладу для дітей з порушеннями мовлення з точки зору визначених складових, що дозволяє будувати управлінську діяльність у відповідності з сучасними вимогами до рівня компетентності менеджерів дошкільної освіти.*

Ключові слова: спеціальний дошкільний навчальний заклад, діяльність спеціального дошкільного закладу, організаційно-педагогічна система, складові організаційно-педагогічної системи діяльності, резерв керівників дошкільних навчальних закладів, взаємодія закладу з родиною.

Постановка проблеми. Дошкільна освіта – фундамент, на якому базується вся подальша освіта. Зважаючи на це, збереження та розвиток суспільної дошкільної освіти є завданням державної ваги.

Національна доктрина розвитку освіти в XXI столітті визначає основні стратегічні завдання реформування дошкільної ланки: створення належних соціально-економічних і морально-психологічних умов для повноцінного життя дитини, оптимального її розвитку й виховання; зміцнення здоров'я дітей; піднесення пріоритету суспільного дошкільного виховання; подальший розвиток мережі дошкільних виховних закладів, оновлення змісту, форм і методів дошкільного виховання. Державна політика в галузі освіти спрямовується на посилення ролі органів місцевого самоврядування, активізацію участі батьків, піклувальних рад, меценатів, громадських організацій, фондів, засобів масової інформації у навчально-виховній, науково-методичній, економічній діяльності навчальних закладів, прогнозуванні їх розвитку, оцінці якості освітніх послуг [2].

Потребує перегляду роль управлінця в дошкільній освіті, теоретичного обґрунтування, якісного оновлення змісту підготовки керівників дошкільної освіти. Реалізація нових підходів до навчально-виховного процесу у

дошкільних навчальних закладах та визначення в ньому місця особистості має починатися зі змін в управлінській діяльності. Тому пошук нових моделей управління – відкритих і демократичних – є органічною, інноваційною складовою адміністративної реформи в освіті.

Управління навчальним закладом розглядається як професійна педагогічна діяльність, а готовність резерву керівників навчальних закладів до управлінської діяльності не знаходиться в прямій залежності та взаємозв'язку від освітнього цензу, стажу роботи, що зумовлює необхідність цілеспрямованої підготовки до цієї діяльності в умовах післядипломної освіти [5].

Сучасний менеджер освіти повинен бути не просто педагогом, який виконує функції керівника, а професіоналом в галузі управління, що володіє знаннями управлінських функцій, методів роботи з персоналом, питань права, фінансування [7, 13, 15]. Саме нові проблеми в системі дошкільної освіти вимагають змін мислення керівника дошкільного навчального закладу. Адже саме зараз формується соціальне замовлення на такий тип керівника дошкільного навчального закладу, який зміг би взяти на себе ініціативу щодо перебудови навчально-виховного процесу, трансформуючи його в межах нової моделі навчального закладу; який був би управлінцем-новатором, готовим до інновацій.

Здійснювати ефективне управління навчальним закладом на рівні власного розуміння процесів і явищ, особистісного досвіду, інтуїції і знань, отриманих колись, у часи інформаційно-комунікативного суспільства практично не можливо. Оволодіння теоретико-методологічними знаннями і сучасними педагогічними технологіями стає нагальною потребою кожного керівника у закладах освіти.

Постає питання підготовки до управлінської діяльності резерву керівників навчальних закладів, а саме спеціальних дошкільних навчальних закладів.

Існуюча потреба обумовлює пошук засобів як на теоретичному, так і практичному рівнях.

Таким чином, можна констатувати, що виникла суперечність між існуючим соціальним замовленням на підвищення ефективності управління дошкільною освітою та рівнем управлінської підготовки керівників. Стає необхідним наукове обґрунтування теоретичних основ організаційно-педагогічної системи діяльності дошкільного навчального закладу та її практична реалізація в управлінській діяльності керівника закладу.

Виклад основного матеріалу. На цей час є гостра потреба у формуванні управлінської компетентності керівників дошкільної освіти. Виключно важливим аспектом підготовки менеджерів для дошкільної галузі є формування системи знань, умінь та навичок, що забезпечують розвиток спеціальних здібностей в галузі управління закладами освіти. Опанування сучасних концептуальних, методологічних і технологічних підходів до управління навчальним закладом, дослідження діяльності дошкільного навчального закладу як цілісної організаційно-педагогічної системи дозволить будувати свою професійну діяльність у відповідності із сучасними вимогами до рівня компетентності менеджерів дошкільної освіти.

Проблемам підготовки резерву керівників до управлінської діяльності, формуванню їх компетентності присвячені роботи Г. Тимошко, Р. Шаповала, Л. Каращук, В. Пікельної, Л. Покроєвої.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що загальнотеоретичні та методологічні підходи до організації діяльності закладів освіти знайшли відображення у дослідженнях педагогів минулого А. Макаренка, Л. Занкова, сучасності – В. Давидова, В. Мадзігона, М. Поташніка, М. Сказіна, О. Савченка, М. Ярмаченка та ін.

Історико-педагогічні аспекти розвитку освіти, суспільного дошкільного виховання в Україні, характеристика національного дошкілля знайшли своє відображення в працях Л. Артемової, А. Богуш, Н. Лисенко, Н. Протасової, М. Ярмаченка.

Дидактичні основи організації дошкільної освіти та діяльності дошкільного навчального закладу розроблені у працях О. Кононко, О. Усової, Т. Поніманської та ін.

У роботах З. Борисової, Н. Денисенко, В. Котирло, К. Крутій, Н. Маковецької, К. Стрюк значна увага приділяється змісту та плануванню навчально-виховного процесу в дошкільному навчальному закладі, методам і формам його організації, вимогам до всебічного розвитку дитини на різних вікових етапах.

Психолого-педагогічні засади суспільного дошкільного виховання висвітлені у роботах Л. Денякіної, В. Калмикової, В. Курбатової, Н. Ляшенко, Л. Поздняк.

Характеристика нової генерації дошкільного навчального закладу України висвітлена І. Воробйовим.

Проблеми підготовки дошкільних установ до роботи в умовах ринку розкриті в працях О. Проскури, В. Шкатулли.

Теорія і практика управлінської діяльності, інформаційно-аналітичне забезпечення управління освітніми системами та шляхи впровадження принципів менеджменту в цей процес розкриті у дослідженнях Ю. Конаржевського, М. Поташніка, Н. Кузьміної, Т. Шамової, Л. Даниленко, В. Маслова та ін.

У відповідності до вищевикладеного була сформульована **проблема дослідження**: які теоретичні основи цілісної організаційно-педагогічної системи діяльності дошкільного навчального закладу, усвідомлення якої відповідає вимогам до керівника сучасного типу.

Метою дослідження є розробка, визначення складових організаційно-педагогічної системи діяльності закладу дошкільної освіти, які б забезпечували усталеність та ефективність його функціонування.

Для виконання поставленої мети дослідження необхідно розв'язати наступні завдання:

1. Вивчити науково-теоретичні основи діяльності навчального закладу дошкільної освіти;
2. Сформувати нормативно-правову базу діяльності дошкільного навчального закладу;
3. Дослідити складові організаційно-педагогічної системи діяльності дошкільного навчального закладу;

4. Охарактеризувати цілісну організаційно-педагогічну систему діяльності спеціального дошкільного навчального закладу № 110 м. Києва;

5. Розробити рекомендації щодо удосконалення діяльності дошкільного навчального закладу № 110 як цілісної організаційно-педагогічної системи.

Об'єкт дослідження: діяльність закладу дошкільної освіти.

Предмет дослідження: складові організаційно-педагогічної системи діяльності дошкільного навчального закладу.

Теоретико-методологічною базою дослідження є філософські положення, які визначають специфіку системного підходу у цілому і до аналізу педагогічних явищ зокрема, що розкриті у працях Д. Гвішиані, Ю. Конаржевського, М. Сказіна, В. Симонова, Л. Спіріна, Н. Кузьміної, О. Савченко, В. Андрущенко.

Наукові праці з проблем філософії, соціології, педагогіки В. Кременя.

Загальні методологічні підходи до дослідження цілісності педагогічного процесу та обумовленості його соціальними і психологічними факторами розглядалися у роботах В. Беспалько, В. Бикова, Л. Вікторової, Б. Гершунського.

Дослідження психологічних основ управлінської діяльності подані у роботах Л. Карамушки, Н. Коломінського.

Теорія педагогічного менеджменту вивчалася у роботах М. Поташніка, Т. Шамової, Л. Даниленко, В. Маслова, Г. Дмитренка, Н. Островерхової, В. Пікельної, В. Олійника.

Основні положення про системний розвиток освітнього закладу у працях М. Поташника, Т. Шамової.

Загальні методологічні підходи до дослідження процесу управління освітніми системами відображені у роботах Т. Шамової, Г. Єльнікової, В. Маслова, Л. Поздняк, М. Поташніка.

Положення про корекційно-компенсаторний фактор становлення дітей з особливостями психофізичного розвитку, що розкриті у працях Л. Виготського, Г. Дульнева, І. Єременка, В. Синьова; концепція ранньої корекції порушень у розвитку, диференційованого та індивідуального

підходів, положення про єдність психолого-педагогічної і медико-соціальної корекції порушеного розвитку подані у дослідженнях В. Синьова, В. Бондара, В. Тарасун, Л. Фомічової.

Праці дослідників дошкільної педагогіки і психології С. Кулачківської, Т. Комарової, М. Ярмаченка, А. Волотіної, Д. Ельконіна, В. Запорожця, О. Дяченко, Г. Костюка.

Для виконання поставлених у дослідженні завдань використано наступні **методи дослідження**: системно-структурний, порівняльно-зіставний, з позицій яких проаналізовано наукову літературу та матеріали, розміщені в мережі Інтернет; розглянуто нормативні, інструктивно-методичні матеріали, проведено аналіз документації дошкільного навчального закладу для характеристики його діяльності; теоретичні загальнонаукові методи узагальнення, абстрагування.

Інформаційною базою роботи є: Укази Президента України, Постанови Верховної Ради України, Закони України, рішення уряду, нормативні документи Міністерства освіти і науки України, монографічна література, статті вітчизняних і зарубіжних вчених; мережа Інтернет, дослідження, проведені у даній області, тощо.

Етапи дослідження. Дослідження даної проблеми проводилось у три етапи.

У першому розділі „Науково-теоретичні засади діяльності дошкільного навчального закладу” на підставі вивчення наукових та інформаційних джерел визначено, що дошкільна освіта - первинна ланка системи безперервної освіти в Україні, проаналізована діяльність освітньої організації як категорії управління; сформована нормативно-правова база діяльності навчального закладу дошкільної освіти.

У другому розділі „Дослідження складових організаційно-педагогічної системи діяльності дошкільного навчального закладу” розглянута сутність системного підходу до реалізації цілісної організаційно-педагогічної системи діяльності дошкільного навчального закладу, досліджені складові організаційно-педагогічної системи його діяльності, подана характеристика діяльності дошкільного навчального закладу № 110 м.

Києва, на основі відповідності структури цільових установок і організаційної структури закладу визначена діяльність педагогічного колективу, допоміжного персоналу, колективу вихованців, адміністративно-управлінської ланки.

Проаналізовано, систематизовано результати теоретичного та експериментального дослідження.

У третьому розділі „Удосконалення організаційно-педагогічної системи діяльності спеціального дошкільного навчального закладу № 110 м. Києва як цілісної організаційно-педагогічної системи” наведені рекомендації щодо поліпшення діяльності дошкільного навчального закладу як цілісної організаційно-педагогічної системи.

Науково-теоретична новизна дослідження полягає в тому, що конкретизована сутність діяльності дошкільного навчального закладу як організаційно-педагогічної системи, що є складною, систематизованою, цілеспрямованою практичною діяльністю й управлінською технологією, що забезпечує послідовний і цілеспрямований рух взаємопов'язаних компонентів, етапів, станів процесу управління і дій його учасників. Охарактеризована діяльність спеціального дошкільного навчального закладу на принципах гуманізації, демократизації, науковості, системності, мобільності, відкритості, оптимальності та ефективності. Запропоновано для удосконалення діяльності спеціального дошкільного навчального закладу використовувати діяльність батьківських комітетів як учасників державно-громадської системи управління дошкільним навчальним закладом з метою реалізації прав своїх дітей.

Практичне значення результатів дослідження заключається у тому, що основні положення і висновки щодо діяльності дошкільного навчального закладу можна використовувати у подальшому для підготовки резерву керівників дошкільних навчальних закладів, у практичній діяльності новопризначених керівників дошкільних навчальних закладів регіонів України. Запропоновані рекомендації є путівником для керівника у створенні необхідних умов для успішного функціонування дошкільних навчальних закладів.

Апробація результатів дослідження. Основні тези і висновки дослідження знайшли відображення у статті в електронному фаховому виданні „Теорія та методика управління освітою” Університету менеджменту освіти.

Структурно робота представлена: вступ, три розділи, висновки, 4 додатка, 10 рисунків, список використаної літератури.

Висновки.

Проведений науковий пошук дозволив зробити наступні висновки.

Необхідність оновлення дошкільної освіти, оптимізація життя дитини відповідно до демократичних засад українського суспільства, розвитку ринкових відносин потребує переорієнтації діяльності дошкільних навчальних закладів на потенційних замовників – батьків і дітей.

Підвищується відповідальність керівника дошкільного навчального закладу, який повинен компетентно діяти у сучасних соціально-економічних умовах. Такі компетенції складаються із: розуміння особистісного смислу і соціальної значущості професійної ролі нового типу керівника – менеджера дошкільної освіти; засвоєння інформаційної основи педагогічного менеджменту в дошкільній освіті через пізнання специфіки дошкільного навчального закладу (спеціального) як системного об’єкту управління; розкриття сутності і засобів здійснення управлінської діяльності суб’єкта як керівника дошкільного закладу сучасного типу через опанування знань про діяльність дошкільного закладу як цілісної організаційно-педагогічної системи.

Конкретизована сутність дошкільного навчального закладу як організаційно-педагогічної системи, що здійснює складну, систематизовану, цілеспрямовану практичну діяльність на основі управлінської технології, яка забезпечує послідовний і цілеспрямований рух взаємопов’язаних компонентів, етапів, станів процесу управління та дій його учасників.

Запропоновано для удосконалення діяльності спеціального дошкільного навчального закладу використовувати діяльність батьківських комітетів як учасників державно-громадської системи управління закладом з

метою реалізації прав своїх дітей; програма побудови взаємодії дошкільного закладу з родиною; план організації взаємодії з батьками у закладі.

Література

1. Закон України „Про дошкільну освіту” від 11 липня 2001 р.: зб. законодав. і нормат. актів/ упорядник Ю. В. Паливода. – К.: Паливода А. В., 2009. – 312 с.
2. Національна доктрина розвитку освіти (затверджена Указом Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002) — К.: Шкільний світ, 2002.
3. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні/ Книга керівника дошкільного навчального закладу: Довідково-методичне видання / Упоряд. О. А. Копейкіна, Л. В. Гуаш. – Харків : Торсінг плюс, 2006. – С. 58-99.
4. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти/ Биков В. Ю. – Монографія. – К.: Атака, 2009. – 684 с.
5. Даниленко Л. І. Модернізація змісту, форм і методів управлінської діяльності директора загальноосвітньої школи: Монографія / Л. І. Даниленко. - - К.: Логос, 1998. – 140 с.
6. Карамушка Л. М. Психологія управління: Навч. посіб. / Л. М. Карамушка. – К.: Міленіум, 2003. – 344 с.
7. Карашук Л. Н. Дидактическое обоснование содержания подготовки менеджеров образования (в системе последиplomного образования): дис.... канд. пед. наук: 13.00.01/ Карашук Л. Н. – К., 1995. – 232 с.
8. Кремень В. Г. Освіта і наука: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи)/ В. Г. Кремень. – К. : Грамота, 2003. – 216 с.
9. Кузьмина Н.В. Понятие «педагогическая система» и критерии ее оценки // Методы системного педагогического исследования: Учеб. Пособие / Н. В. Кузьмина. – Л. : Изд. Ленинг. ун-та, 1980. – 203 с.
10. Лігоцький А. О. Методи і засоби вирішення проектування освітніх систем нового типу. Навчально-методичний посібник / А. О. Лігоцький. – К.: Нац. академ. внутр. справ України, 1997. – 44 с.
11. Освітній менеджмент : навч. посіб./ [За ред. Л. І. Даниленко, Л. М. Карамушки]. – К. : Шкільний світ, 2003. – 393 с.
12. Пикельная В. С. Теория и методика моделирования управленческой деятельности (школоведческий аспект): дис....д-ра пед. наук/ В. С. Пикельная. – Кривой Рог, 1993. – 374 с.
13. Підготовка керівника навчального закладу до управлінської діяльності в ринкових умовах : Навч. посіб. – К. : Логос, 2006. – 128 с.
14. Покроєва Л. Д. Організаційно-педагогічні умови функціонування сучасних дошкільних закладів: дис.... канд. пед. наук: 13.00.08 /Л. Д. Покрова. - Х., 2001. – 195 с.
15. Тимошко Г. М. Система підготовки резерву керівників загальноосвітніх навчальних закладів до управлінської діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Г. М. Тимошко. – К., 2004 – 196 с.
16. Уемов А. И. Методы построения и развития общей теории систем / А. И. Уемов. – М. : Наука, 1971. – 18 с.
17. Шамова Т. И. Управление образовательными системами : Учеб. пособ. / Т. И. Шамова, П. И. Третьяков, Н. П. Капустин. - М. : ВЛАДОС, 2001. – 401 с.